

שאלה מס' 1

בשאלה זו אני אדון בשאלה האם מדיניות החוץ של האיחוד האירופי מונעת בראש וראשונה על ידי נורמות וערכים. התשובה היא לדעתי לא, או לכל הפחות חלקית נכונה, מהסיבה שכל ניסיון לתאר את היחסים בין ישראל והאיחוד האירופי בקונטקסט אחד יהיה טעות. היחסים בין ישראל והאיחוד האירופי מורכבים בדיוק מהסיבה הזו, משום שהם מורכבים וכוללים מספר פרספקטיבות שלעיתים קרובות מתנגשות ואפילו סותרות את עצמן. בניתוח של היחסים בין ישראל והאיחוד האירופי ניתן לדבר על שלושה היבטים: משפטי (הכולל את אותם ערכים ונורמות מדוברים), רגשי, וכלכלי. באופן כללי, החשיבות ומידת הדומיננטיות של ההיבט המשפטי בקביעת אופי היחסים בין ישראל והאיחוד האירופי משתנה בהתאם לשיקולים בהיבטים האחרים.

עם זאת, לא ניתן לטעון שמדיניות החוץ של האיחוד האירופי כלפי ישראל לא מושפעת במידה מסוימת מתפיסות ערכיות שמתבטאות בעיקר בדיני משפט. לסלוי (2004) מציין בניתוח שלו את יחסי האיחוד האירופי עם ישראל שלמרות האפשרות לעשות הבחנה בין ההסכמים שעליהם חתומים ישראל והאיחוד לבין מעורבות האיחוד בסכסוך עם הפלסטינים, בפועל התקדמות מהותית נוספת ביחסי ישראל-האיחוד האירופי מותנית במידה רבה בחידוש תהליך השלום במזרח התיכון. נראה שיש הבנה שהעברת היחסים בין הצדדים לשלב מתקדם יותר, ואולי אף קידום אינטגרציה מוחלטת, תלויים במידת ההתקדמות מול הפלסטינים. וולטוליני (Voltoni, 2016) מדגישה את התחזקות שחקנים לא מדינתיים אשר מקמים מדיניות מסוימת. ספציפית, וולטוליני מציגה את ההשפעה על מדיניות החוץ של האיחוד של ארגונים הדוחפים להגדרה של יחסי ישראל והאיחוד על בסיס מסגרת משפטית.

אלו שתומכים בטענה שההיבט הערכי הוא הדומיננטי ביותר בכל הקשור למדיניות החוץ של האיחוד ידגישו את המרכזיות של זכויות האדם באמנות המכוננות של האיחוד האירופי והמחויבות המוצהרת של הארגון לשמירה והגנה על אותן זכויות. בהקשר זה יש מקום לציין מספר סעיפים מרכזיים. הראשון מביניהם הוא סעיף 6, פסקה 2 באמנת האיחוד האירופי (TEU) אשר ממנו נובעת המחויבות של האיחוד האירופי לזכויות אדם. הסעיף קורא לכך ש"האיחוד יכבד זכויות יסוד, כפי שהובטח באמנה האירופית להגנה על זכויות האדם ועל חירויות היסוד שנחתמה ברומא ב-4 בנובמבר 1950 וכפי שהן עולות מהמסורת החוקתית המשותפת למדינות החברות, כעקרונות כלליים של חוקי הקהילה האירופית". (רוקוול ושאמס, 2006).

בהתייחסות ספציפית למדיניות יחסי החוץ של האיחוד, סעיף 11 באותה אמנה קובע שמדיניות החוץ והבטחון המשותפת של האיחוד האירופי נועדה "לפתח ולגבש דמוקרטיה ושלטון החוק וכבוד לזכויות האדם ולחירויות היסוד". אמנה נוספת, האמנה המכוננת של הקהילה האירופית, כוללת 2 סעיפים המהווים

שאלה מס' 3

בשאלה זו אני אתייחס לטענה שהניסיון של האיחוד האירופי לקרב את ישראל לשכנותיה הוא כשולן. אני חושב שעל אף הישגים מסוימים, היוזמות השונות אכן במידה רבה נכשלו. הצלחתם של הסכמי אברהם שנחתמו בשנת 2020 בין ישראל, בחריין ואיחוד האמירויות הערביות (עם ארה"ב כמתווכת) בהם האיחוד האירופי לא היה מעורב כלל מעידה על הכשלים ביוזמות האירופאיות.

המסגרת הראשונה שיש להתייחס אליה היא הסכמי אוסלו שנחתמו בנת 1993 בין ישראל והרשות הפלסטינית. מטרת הסכמי אוסלו הייתה לייצר מסגרת למו"מ שבהדרגה יוביל לעזיבה של ישראל את שטחי עזה והגדה במקביל לבנייה וחיזוק הרשות והמוסדות שלה. מתוך תפיסה שמדובר בתהליך הדרגתי שמצריך בניית אמון, השאלות הקשות ביותר והנושאים הכי שנויים במחלוקת הושארו לדיון עתידי (Del Sarto, 2019). בנוסף, דל סרטו מוסיפה שלמרות שפתרון שתי המדינות לא מוזכר במפורש, נוצרה ההבנה שזהו הפתרון אליו האירופאים שואפים בסופו של התהליך. בסופו של דבר ישנה הסכמה די רחבה שהסכמי אוסלו נכשלו (ארנס, 2018; נאנוס, 2018; Del Sarto, 2019). הטענות הן ששני הצדדים לא עמדו בהתחייבות שלהם. ישראל לא נסגה מהשטחים ממנה היא התחילה לסגת, ומצד שני הרשות הפלסטינית לא פעלה מספיק נגד גורמי טרור. בתחילת שנות ה-2000 בעקבות גל פיגועים, ההסכמים קרסו סופית והופסק כליל משא ומתן בין הצדדים.

דל סרטו (Del Sarto, 2019) מתארת את המשך המדיניות של האיחוד האירופי כ"בניית מדינה ללא מדינה". האיחוד משקיע כספים עצומים במימון תשתיות, חינוך, שירותי בריאות ועוד. מדובר על סכומים של כמיליארד יורו שנה. בנוסף האיחוד האירופי והמדינות החברות בה הן התורמות הגדולות ביותר למוסדות רווחה של האו"ם כאונר"א הפעילות בעיקר, אם לא רק, עם הפלסטינים. דל סרטו ממשיכה ומנתחת את הסיבות לכישלון של המדיניות האירופאית כלפי הסכסוך הישראלי פלסטיני. היא טוענת שהבעיה היא ההסתמכות על אותם עקרונות שהיו בבסיס הסכמי אוסלו למרות שכבר ברור שזה לא הפתרון. היא מסבירה את התעקשות זו בעשרת שלוש סיבות: אופן קבלת ההחלטות באיחוד האירופי ומנגנון המוסדי המורכב, בשילוב קבעון מחשבתי וקושי בקבלת שינוי, היעדר אלטרנטיבות אמיתיות, במיוחד בתקופה זו, ולבסוף העובדה שבסופו של דבר האינטרסים של האיחוד הם פנימיים וקשורים לכלכלה ויציבות ולא בהכרח לפלסטינים.

נאנוס מצוטטת את ד"ר מיכה גודמן שטוען שהנוק הגדול ביותר של הסכמי אוסלו הוא יצירת מצב שהוא מכנה "ללכת עם ולהרגיש בלי", כלומר ישראל עדיין שולטת בשטח, אין מדינה פלסטינית, אבל ישראל לא אחראית על חיי היומיום של הפלסטינים. זהו לפי גודמן מצב מסוכן משום שהוא שברירי ולא יציב ולא נותן מענה אמיתי לסכסוך (נאנוס, 2018). גם דל סרטו (Del Sarto, 2019) מדגישה את האירוניות והסתירות במדיניות האירופית. בסופו של דבר המדיניות